

fotografier taget af Kunstakademiets fotograf, Jørgen Watz. I Margit Bendtsens bog er det dog generende, at man skal finde teksten mv. til de 163 billeder ved først at slå op i billedfortegnelsen foran og dernæst i katalogdelen bagved. I Aristeia Papanicolaou-Christensens bog er de 210 billeder fordelt på fire sektioner rundt i bogen uden nærmere begrundelse (af tryktechniske grunde formoder jeg).

Begge bøger vil lidt mere. Aristeia Papanicolaou-Christensen »har til formål at skildre Christian Hansens personlighed ud fra hans kunstneriske arbejde i Grækenland«. Dette formål indløses ikke; men de også gengivne breve mv. giver et godt indtryk af hans oplevelse af Athen på godt og ondt samt hans planer for fremtiden. Ud fra den rigtige iagttagelse, at arkitekterne gengav forhold mv., som de faktisk så dem, vil Margit Bendtsen i sine kommentarer hertil vise »the changes in the appearance of the various sites and monuments«. Dette formål indløses ikke særligt godt, da hun tager en række navne for givet, bl.a. navne på bygninger mv., som ikke eksisterer mere.

Aristeia Papanicolaou-Christensen er derimod meget omhyggelig med at sætte lange noter bag i bogen, hvor hun ofte giver forklaringer og oplysninger, som med stor fordel kunne have været indarbejdet i selve teksten. I note 52 svigter hun imidlertid sine læsere ved blot at skrive »Den udgivelse af Stuart, som Christian Hansen her refererer til, er et værk af Stuart Jones og Revett Nicholas, *The Antiquities of Athens*«. Så skødesløst (til dels fejlagtigt) bør man ikke henvise til den publikation, som åbnede Vesteuropas øjne for den klassiske græske verdens arkitektur! Denne – og den øvrige – åndshistoriske baggrund har Margit Bendtsen langt bedre med. Det gælder også den historiske baggrund for rejserne til og opholdene i

Grækenland i forrige århundrede. Margit Bendtsen er dog på vildspor, når hun anfører oldtidens athenske demokrati som en hovedgrund til interessen for samtidens Grækenland. Oplysningstiden forbandt ikke den berømmede græske frihed med det athenske demokrati, som i Danmark først blev positivt fremstillet efter Junigrundloven i 1849 (se mit bidrag til Rudi Thomsen (red.): *Det athenske demokrati i samtidens og eftertidens syn*, II, Århus 1986, s. 295ff.). Der er da heller ikke skygge af interesse for dette demokrati i de breve fra Christian Hansen, som gengives hos Aristeia Papanicolaou-Christensen.

Der skete meget i Athen i forrige århundrede, især efter at byen i 1833 blev udråbt til hovedstad for den nye græske stat og nu skulle gøres til en værdig residensby. Valget af dette sted som hovedstad var begrundet i oldtidens Athen, og de arkæologiske frilægninger begyndte. De danske arkitekter var ofte aktive på begge felter og samtidig tog de mange inspirationer hjem til klassicismen i Danmark. Deres tegninger mv. er gode kilder til alt dette, og de gengives i de to her omtalte bøger i en form, der er en fryd for øjet; men begge bøgernes ledsagende introduktioner lader en del tilbage at ønske.

Erik Christiansen

Thorkild C. Lyby: *Kundskab og ånd. Ask Højskole 1869-1994*. (Ask Højskole, 1994). 176 s., 75 kr.

I 1994 fejrede folkehøjskolen 150 års jubilæum, Højskolesangbogen blev 100 år, og flere skoler havde selv jubilæum. En af dem var Ask Højskole syd for Århus, der blev oprettet i 1869. Der er god grund til at lægge mærke til den jubilæumsbog, som skolen i den forbindelse udsendte. I udgangspunktet, fordi forfatteren, Thorkild C. Lyby, foruden

et mangeårigt virke i og omkring Ask Højskole også er historiker – lektor i kirkehistorie ved Aarhus Universitet. Solid indsigt, særdeles grundige kildestudier samt en frisk vilje til at gennemgå også de pinagtige episoder i skolens 125-årige historie gør, at forfatteren har leveret en bog, der hæver sig meget højt i jubilæumsskriftskulturen. Desuden indeholder bogen nye perspektiver, der rækker ud over Ask Højskole, og som kan være værd at hæfte sig ved.

Det gælder først og fremmest forholdet mellem bjørnbakker og grundtvigianere. Ask Højskole er nemlig den eneste af de gamle bjørnbakker-skoler, der har overlevet, og den eneste af dem, der gik over til at blive grundtvigsk, afspejlet i bogens titel »Kundskab og ånd«. Gennem udredningen af overgangen mellem de to skoleformer, hvis foregangsmænd i 1860-70'erne stødte sammen i gevaldige bråvalla-slag, konkluderer Lyby, at *forskellene* ikke var uforligelige *mod-sætninger*. Bjørnbakkerne talte også ånd og grundtvigianerne også kundskab. Men forskellene blev af psykologiske, politiske og ideologiske grunde gjort til mere, end de egentlig var (s. 45ff, 62ff). Derfor, men også grundet personforhold, kunne overgangen ske på Ask som et glidende og smertefrit forløb gennem en længere årrække.

Ask Højskole, der for det meste har ført en tilbagetrukket tilværelse, synes i øvrigt karakteriseret ved en god tilpasningsevne til skiftende tiders skolemæssige krav, ofte dog med store problemer som i de generelt problematiske 1950-60'ere, hvor landboudommen som elevgrundlag svandt ind. Der er også grund til at bemærke gennemgangen af 1970'erne i kølvandet på »ungdomsoprøret«. Det fremgår gang på gang, at episoder med pjæk, druk og hash, samt piger og drenge, der ville dele værelser, blev håndteret så usmidigt af forstandere og bestyrelse (f.eks. med bortvisninger af hele hold), at beghederne nødvendigvis spidsede til og havnede på avisernes forsider. Ledelsens medansvar erkender forfatteren ganske vist ikke fuldt ud, af veneration for de nulevende velsagtens. I stedet søges forklaringen i et større perspektiv, i skredet i de unges moral i disse år: »højskolen (kunne) komme i vanskeligheder, fordi den bar på et større medansvar for samlivets former end den enkelte borger«, hedder det bl.a. (s. 145).

Der er dog på alle måder tale om et særdeles vægtigt bidrag til højskolehistorien, tilmed velskrevet og i et efterlignelsesværdigt layout.

Kenn Tarbensen

## SLESVIG OG HOLSTEN

Wilhelm Koops: *Südtondern in der Zeit der Weimarer Republik (1918-1933). Ein Landkreis zwischen Obrigkeitssaat und Diktatur. Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins Band 101. (Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte, 1993). 427 s.*

Ved rigsdagsvalget den 6. november 1932 opnåede Det Nationalsocialistiske Tyske Arbejderparti (NSDAP) 33,1% af de afgivne stemmer. Dermed blev Nationalsocialisterne rigsdagens stærkeste fraktion, selv om man kunne se en tilbagegang i forhold til valget den 31. juli 1932, hvor NSDAP opnåede hele 37,3%.